

Kritik mot Polismyndigheten, polisregion Stockholm, bl.a. för att man påbörjat en husrannsakan i en bostad där det endast fanns minderåriga barn

Beslutet i korthet: Polisen genomförde en husrannsakan i en bostad utan att ta någon kontakt med lägenhetsinnehavaren. I bostaden befann sig lägenhetsinnehavarens två minderåriga barn.

Som huvudprincip gäller att den som blir föremål för en husrannsakan eller någon annan person som bor i dennes bostad ska få tillfälle att vara närvarande när en husrannsakan genomförs. För att den berörda personens intresse ska kunna tas till vara på ett ändamålsenligt sätt när han eller hon själv inte kan vara närvarande bör det enligt JO krävas att den närvarande är vuxen. I en situation då endast minderåriga barn befinner sig i bostaden bör polisen ha samma skyldighet att kontakta lägenhetsinnehavaren som om det inte hade varit någon hemma.

För att den berörda personens principiella rätt att vara närvarande under en husrannsakan inte ska framstå som illusorisk är det enligt JO av avgörande betydelse att han eller hon får information om detta.

I beslutet kritiserar Polismyndigheten för att husrannsakan påbörjades utan att någon kontakt togs med lägenhetsinnehavaren och trots att det endast fanns minderåriga barn i bostaden.

Bakgrund

På förmiddagen den 12 januari 2016 genomfördes en husrannsakan i AA:s bostad. AA:s före detta pojkvän var misstänkt för grovt narkotikabrott, och syftet med åtgärden var enligt protokollet över husrannsakan att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen om brottet. Enligt Polismyndigheten var husrannsakan i AA:s bostad en del av en samordnad insats med husrannsakingar avseende flera misstänkta personer på olika adresser. Vid husrannsakan togs ett antal föremål i beslag. AA var inte hemma vid tillfället och hade inte fått någon information om husrannsakan. I bostaden fanns dock AA:s två söner födda 1998 och 2002. Samma dag som husrannsakan genomfördes upprättades ett protokoll över den. Två veckor senare upprättades ett beslagsprotokoll och en tjänsteanteckning med ytterligare uppgifter om husrannsakan.

Anmälan

AA förde i en anmälan till JO fram klagomål mot polisens genomförande av husrannsakan. Hon uppgav att polisen inte hade kontaktat henne för att tala om att de skulle genomföra en husrannsakan i hennes bostad. Hon var inte hemma under husrannsakan men det var däremot hennes två minderåriga söner. Sönerna tyckte att det som inträffat var mycket obehagligt då de fick sitta i soffan utan att röra sig samtidigt som tre poliser genomförde husrannsakan.

Utredning

Polismyndigheten (BB) yttrade sig över genomförandet av husrannsakan och hur den dokumenterats. Inför yttrandet hade de poliser som utförde husrannsakan fått tillfälle att lämna synpunkter.

Av redogörelserna från de berörda poliserna framgick följande.

Poliserna hade nycklar till lägenheten men valde att ringa på dörrklockan. En pojke öppnade dörren och på fråga om han var ensam svarade pojken att hans äldre bror befann sig i pojkarnas rum med deras hund. CC knackade på dörren till rummet och talade med den äldre brodern. De kom överens om att hunden skulle kvarstanna i rummet medan poliserna genomförde åtgärden. Pojkarna rörde sig fritt under husrannsakan. Båda pojkarna var i skolåldern men vistades inte i skolan denna dag. Poliserna uppfattade att AA var på sitt arbete. Efter en kort stund kom den äldre pojken fram till CC med sin mobiltelefon och berättade att AA fanns i andra änden. CC samtalade med henne och förklarade vad de gjorde i bostaden och anledningen till att de var där. AA uppfattades som lugn och sansad. Ingen av de båda pojkarna uppträdde på ett sådant sätt att det kunde tolkas som om de var rädda eller chockade över situationen. Efter ca tjugo minuter var poliserna färdiga och de samtalade med pojkarna innan de gick. Poliserna var civilt klädda och körde till och från bostaden i en civil bil.

Polismyndigheten redovisade följande bedömning.

Genomförandet av husrannsakan

JO har i beslut med dnr 2821-1981 m.fl. uttalat att husrannsakan i bostad, där barn är ensamma hemma, om möjligt bör anstå till dess någon vuxen person kan inställa sig för att biträda barnet/barnen, såvida inte förrättningen därigenom avsevärt skulle fördröjas.

I JO:s beslut med dnr 3166-1981 har det inte funnits skäl att klandra en husrannsakan där barn var ensamma hemma. Omständigheterna var sådana att polismännen vid förrättningens början var ovetande om att ett barn uppehöll sig i huset och fick kännedom om detta först sedan de kommit in i bostaden. Polismännen var då i tidsnöd och JO ansåg sig därför inte kunna klandra dem för att de inte avbröt förrättningen och avvaktade med undersökningen tills någon vuxen kunde komma.

I det nu aktuella ärendet kan det konstateras att det var fråga om misstanke om grovt brott och att husrannsakan hos AA var en del av en samordnad insats med husrannsakingar på ett antal olika adresser. CC, DD och EE fick kännedom om att det fanns två barn ensamma hemma först efter att de ringt på dörrklockan till bostaden och ett av barnen öppnat ytterdörren. Det hade förstås varit önskvärt om AA eller någon annan vuxen varit på plats under själva genomförandet av husrannsakan. Polismyndigheten anser dock att det funnits en risk att syftet med insatsen gått förlorad om poliserna behövt avvakta med undersökningen.

När det sedan gäller husrannsakan som sådan framgår av tjänstgörande polisens yttranden och övrig dokumentation att den genomfördes under ordnade former och med minsta möjliga olägenhet. Poliserna var civilt klädda och färdades till och från bostaden i en civil bil. CC förklarade för barnen och AA varför poliserna befann sig i bostaden.

Mot denna bakgrund anser Polismyndigheten att husrannsakan har genomförts på ett godtagbart sätt.

Frågan om dokumentation

Polismyndigheten är av den uppfattningen att det måste ställas höga krav på den dokumentation som förs över husrannsakan. Av hänsyn till kravet på rättssäkerhet och möjligheten att i efterhand kunna bilda sig en fullständig och korrekt uppfattning om vad som förekommit måste den vidtagna tvångsåtgärden dokumenteras på ett fullständigt sätt. Myndigheten anser att protokollet över husrannsakan och beslagsprotokollet i och för sig ger en trogen bild av vad som förekommit vid husrannsakan men att det med hänsyn till att det funnits ensamma barn i bostaden hade varit lämpligt om uppgifterna som framgår av tjänsteanteckningen den 26 januari 2016 hade dokumenterats samtidigt som protokollet över husrannsakan den 12 januari 2016.

Rättslig reglering

En husrannsakan får göras hos den som är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa, bl.a. för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen om brottet (s.k. reell husrannsakan). Hos någon annan än den som är skäligen misstänkt för brottet får husrannsakan genomföras bara om brottet har begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att föremål som kan tas i beslag ska anträffas eller att annan utredning om brottet kan vinnas. (Se 28 kap. 1 § rättegångsbalken, RB.)

En husrannsakan får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller andra inblandade (28 kap. 3 a § RB). Åtgärden får inte orsaka mer skada eller olägenhet än vad som är oundgängligen nödvändigt (28 kap. 6 § RB).

Den som drabbas av en husrannsakan, eller familjemedlemmar som bor i bostaden, ska få tillfälle att vara närvarande vid husrannsakan och även att tillkalla ett vittne, om detta inte orsakar dröjsmål (28 kap. 7 § andra stycket RB). JO har tidigare uttalat att husrannsakan i en bostad där barn är ensamma hemma om möjligt bör vänta till dess att någon vuxen person kan komma hem till barnen, om inte husrannsakan därigenom skulle fördröjas avsevärt. (Se JO:s beslut den 20 januari 1982, dnr 2821-1981 och 2822-1981, samt den 23 april 1982, dnr 3166-1981.)

Om varken den som drabbats av husrannsakan, någon i dennes familj, eller ett tillkallat vittne varit närvarande ska den hos vilken husrannsakan genomförts underrättas om denna så snart det kan ske utan men för utredningen (28 kap. 7 § andra stycket RB).

Över en husrannsakan ska det föras protokoll där bl.a. skälen för åtgärden och syftet med den ska anges (28 kap. 9 § RB). Den eller de brott som har föranlett beslutet ska framgå. När det gäller skälen för åtgärden anses det vara tillräckligt med en uppgift om att ändamålet t.ex. har varit att söka efter föremål som ska tas i beslag. Förundersökningsprotokollet ska ge en trogen bild av vad som förekommit under utredningen. Ett protokoll över en husrannsakan kan behöva kompletteras med anteckningar om omständigheter vid genomförandet. (Se 22 § förundersökningskungörelsen och Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, tredje uppl. s. 606–608.)

Bedömning

Av utredningen har det kommit fram att polisen genomförde en husrannsakan i AA:s bostad när hennes söner, födda 1998 och 2002, befann sig ensamma i bostaden. AA:s före detta pojkvän var misstänkt för grovt narkotikabrott, och husrannsakan syftade till att kontrollera om det fanns något i lägenheten som kunde ha betydelse för utredningen om brottet.

Min utredning har varit inriktad på AA:s klagomål om att husrannsakan genomfördes i hennes bostad när hennes två minderåriga söner befann sig där ensamma och utan att hon själv blev kontaktad av polisen.

Som angetts ovan är huvudprincipen att den som blir föremål för en husrannsakan ska få tillfälle att vara närvarande när den genomförs. Om den berörda personen inte på förhand har fått kännedom om husrannsakan och inte själv är hemma när den genomförs har andra personer som bor i bostaden samma rätt att närvara. För att den berörda personens intressen ska kunna tas till vara på ett ändamålsenligt sätt bör det dock krävas att den närvarande är vuxen. I en situation då endast minderåriga barn befinner sig i bostaden bör polisen alltså ha samma skyldighet att kontakta lägenhetens innehavare som om det inte hade varit någon hemma.

En husrannsakan får dock genomföras utan att den berörda personen är närvarande, om den annars skulle försenas. När det endast är barn i bostaden bör genomförandet av husrannsakan, i enlighet med vad som uttalats i de JO-beslut som hänvisas till ovan, vänta till dess att någon vuxen kan komma till platsen, om inte det skulle innebära att genomförandet fördröjs avsevärt.

I det här fallet var enbart AA:s minderåriga söner hemma när poliserna påbörjade husrannsakan. Poliserna tog inte någon kontakt med AA utan hon fick information om vad som pågick genom att en av sönerna ringde till henne. Den kontakten togs emellertid inte på polisernas initiativ och den skedde först sedan husrannsakan hade påbörjats.

Polismyndigheten har uppgett att det hade varit önskvärt att AA varit på plats, men att det fanns en risk att syftet med husrannsakan skulle ha gått förlorad om poliserna hade behövt avvakta med undersökningen. Polismyndigheten har dock inte närmare förklarat på vilket sätt syftet med husrannsakan då hade äventyrats.

Eftersom det var fråga om en reell husrannsakan och poliserna redan befann sig på platsen ifrågasätter jag om det inte hade varit möjligt att avvakta något med husrannsakan för att försöka få kontakt med AA. En sådan kontakt borde ha tagits både med anledning av hennes rätt att närvara när husrannsakan genomfördes och med anledning av att hennes söner befann sig ensamma i bostaden. Eftersom AA inte kontaktades hade poliserna inte heller någon kännedom om hur lång tid det skulle ta för AA att komma till platsen. Sådan information hade förstås haft betydelse för bedömningen av om det gick att skjuta på husrannsakan eller inte. Mot denna bakgrund kan Polismyndigheten inte undgå kritik för att husrannsakan påbörjades utan att någon kontakt togs med AA. Polismyndigheten ska också kritiseras för att husrannsakan påbörjades trots att det endast fanns minderåriga barn i bostaden.

Som framgått ovan har den som blir föremål för en husrannsakan en principiell rätt att vara närvarande vid denna. För att denna rätt inte ska framstå som illusorisk är det av avgörande betydelse att han eller hon får information om detta. Av utredningen framgår inte om någon sådan information lämnades till AA vid CC:s samtal med henne. Det har emellertid kommit fram att polisen informerade AA om vad de gjorde i lägenheten och anledningen till att de var där. Det har också kommit fram att AA och den äldre av sönerna talade med varandra på telefon sedan husrannsakan inletts. Det finns ingen uppgift om att AA, när hon talade med CC, uttryckligen bad om att få närvara eller hade några invändningar mot att husrannsakan fortsatte. Även om det självklart är polisens uppgift att se till att reglerna för genomförandet av en husrannsakan följs anser jag att det vid dessa förhållanden inte finns tillräckliga skäl att kritisera Polismyndigheten för att husrannsakan fortsatte trots att AA inte var närvarande.

Det är givetvis viktigt att dokumentationen med anledning av en husrannsakan är tydlig och noggrann och görs i så nära anslutning till åtgärden som möjligt. Jag instämmer i Polismyndighetens bedömning att det hade varit bättre om uppgifterna i tjänsteanteckningen hade dokumenterats samtidigt som protokollet över husrannsakan upprättades.

Med dessa synpunkter avslutas ärendet.